

УДК:392.4(476.2)

А. П. Паўлава

Навук. кір. – В. С. Новак, доктар філал. навук, прафесар

ЛАКАЛЬНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ І СІМВОЛІКА АБРАДАЎ СВАТАННЯ І ЗАРУЧЫН БЕЛАРУСКАГА ПАЛЕССЯ

Разгледзены сродкі мастацкай выразнасці песень сватання і заручын беларускага Палесся. Выяўлены асноўныя вобразы-сімвалы песень, якія сустракаюцца на тэрыторыі Гомельскай вобласці. Прадстаўлены агульныя і адметныя рысы гэтых песень.

Асобнае месца сярод традыцыйнай культуры беларусаў займае вясельны абрад, які цікавіць не толькі сваімі рытуаламі, але і непаўторнымі вобразамі – сімваламі, якія з глыбокай даўніны суправаджаюць песенныя тэксты абрадаў сватання і заручын. Зусім не выпадкова, адна з песень, тэкст якой сустракаецца ў Рэчыцкім раёне Гомельскай вобласці, найбольш поўна адлюстроўвае абрад сватання. Дыялог, які прысутнічае ў песні, звычайна гучыць падчас размовы, якая вядзецца па ініцыятыве сватоў, звычайна гэта своеасаблівыя прымаўкі, прыказкі, пры абрадзе куплі-продажу нявесты, што напаяняюць тэкст своеасаблівым каларытам:

Сватово-панове, па што вы прыехалі?

Ці па грэчку, ці па жнэчку,

Ці па доўгую касу ...

Няма грэчкі, не памыта,

Няма жнэчкі, не пабіта,

А наша дзеўка ўся адмыта*.

Падобны варыянт песні сустракаецца і ў Мазырскім раёне:

Сватово-панове, па што вы прыехалі:

Ці па гарох, ці па сачавіцу,

Ці па чырвоную дзявіцу?

Наш гарох ня малачоны,

А сачавіца ў капах стаіць,

А наша дзевачка ў косах сядзіць [1, с. 66].

Прадстаўленыя вышэй песні аднолькавыя не толькі па структуры, але і па сваім змесце. Такі мастацкі сродак, як *паўтор*, робіць песню найбольш мілагучнай, узмацняе яе выразнасць: «Ці па гарох, ці па сачавіцу, / Ці па чырвоную дзявіцу? / А сачавіца ў капах стаіць, / А наша дзевачка ў косах сядзіць»*. І ў першым варыянце, і ў другім прысутнічае вобраз дзявочай касы: «Ці па доўгую касу», «А наша дзевачка ў косах сядзіць», што з'яўляецца сведчаннем незвычайнай прыгажосці дзяўчыны, а таксама выступае як абрадавы элемент: так як на вяселлі было прынята расплятаць касу, што азначала своеасаблівы пераход ад дзявоцтва да жаночасці. Каса заўсёды лічылася: «ацэнкай нявіннасці нявесты, якую яна насіла да заручын» [2, с. 254]. Падчас заручын касу расплталі. З распушчанымі валасамі маладая хадзіла да пачатку зборнай суботы. У зборную суботу сяброўкі зноў заплталі ёй валасы ў адну касу.

Што тычыцца іншых характэрных рысаў традыцыйнай паэтыкі абрадавай паэзіі, то ў песнях сватаўства, як і ў іншых тэкстах вясельных песень, часцей за ўсё сустракаецца такі мастацкі сродак, як *параўнанне*, ён надае песні пэўны сэнс. Напрыклад калі ў песні мяшок параўноўваецца з хлопцам, а торба – з дзяўчынай, відавочна, што нават і самі рэчавыя прадметы падабраныя даволі арганічна (торба з мяшком – прадметы аднаго тэматычнага раду):

Як-так вяселле бог нам даў,
Ажانیўся мяшок – торбу ўзяў.
Мяшок трэсак, торбу лучыны –
Тое нашыя заручыны [1, с. 66].

Выклікаюць цікавасць і такія мастацкія сродкі, якія часцей за ўсё сустракаюцца ў вясельных песнях, а асабліва ў тэкстах, што выконваліся пры абрадзе сватання і змовін, гэта своеасаблівыя разнавіднасці паўтору – *анафара* і *эпіфара*, паўторы адных і тых жа паэтычных радкоў у пачатку і ў канцы, трэба адзначыць, што гэтыя і падобныя да іх паўторы робяць паэтычны рад эмацыянальна больш насычаным:

Ой, скарэй бы вечар даждаці,
Пойдуць недзе дзяўчыну сватаці.
Пойдуць недзе дзяўчыну сватаці,
А мы пойдзем пад акно слухаці [1, с. 66].

Мілы мой, Андрэйка,
Мілы мой, Андрэйка,
Прыходзь мяне сватаці,
Прыходзь мяне сватаці**.

У вясельных песнях Гомельшчыны часцей за ўсё можна сустрэць анафарау. Як вядома, анафара і эпіфара з'яўляюцца ў выніку абразавання сінтаксічнага паралелізму, суправаджаючы адна адну ў песнях, але на Гомельшчыне падобныя варыянты сустракаюцца даволі рэдка.

На Палессі нярэдка можна знайсці такія варыянты песень, у тэкстах якіх малюецца звычайнае застолле: «піце, сваты, гарэлачку ... », а таксама гаворыцца аб тым, як павінны весці сябе шчодрыя гаспадары, калі яны просяць гасцей піці і есці за здароўе сваіх дзяцей:

Піце, сваты, гарэлачку,
Падчышчайце талерачку,
Запівайце паненачку.
І румяны і прыгожа,
Ды любы працы гожа [1, с. 68].

Піце, ешце, сваты,
Ды хваліце маці,
Што дзеўку гадала,
Для вас нараджала.
Ешце піце сваты гарэлачку,
Запівайце дзеўку [1, с.68].

У гэтых варыянтах адбываецца абрад «запоін», які праходзіў адразу пасля сватання, пры ім дзяўчыну як бы запіваюць да роду жаніха і яна ўжо не можа адмовіцца ад замужжа.

Тэкст песні: «Не ідзі, не ідзі, Маладая Дзеванька ... » нібыта засцерагае маладую дзеўку перад адказным крокам у сваім жыцці, бо жыццё ў хаце свякрухі вельмі адрозніваецца ад мацярынскага дома, так як маці заўсёды выслухае, дапаможа, параіць тое, што заўсёды будзе верным і правільным, а свякруха, якой бы добра і прыемнай яна не была, усё роўна будзе стаяць на баку сына:

Ня ідзі, не ідзі, Маладая Дзеванька,
Туды, Дзе п'юць.
Ці не бяры таго гасцінчыка, што даюць.

Бо яны ж цябе тым гасцінчыкам абмануць
Ды пекла маманькі
Ды ды свякроўкі павядуць [1, с.68].

Трэба адзначыць, што сімволіка песень сватання Гомельскага раёна даволі традыцыйная, гэта не толькі вобраз каліны, вяночка, але і такіх вобразаў як, Дунай, зязюля, галубка, вецер, такіх пар як зязюля і салавей, што ў сваю чаргу, таксама ўзбагачае тэксты песень, робіць іх больш выразнымі і цікавымі.

Варта адзначыць больш дакладна, што выява зязюлі ў вясельнай абраднасці традыцыйная:

Кукавала зязюля ля двара,
Плакала святло-Танечка за сталом:
Божа мой! Ды хто мяне, горку, узвесьліць,
Хто мяне, няшчасную, ўзвесьліць? [1, с.68]

Песенныя тэксты пра зязюлю былі не толькі журботнымі і горкімі, але сустракаліся і пазітыўныя песні, у якіх гэты вобраз атаясамліваўся не толькі з плачам і няўдачай:

Зязюлька, матулька,
Я такая вясёлы.
Зязюлька, матулька,
Выходжу я замуж.
Такое там шчасце*.

Што тычыцца пар, якія параўноўвалі хлопца і дзяўчыну, то нельга абыйсці ўвагай і такое параўнанне, як зязюля і салавей. Звычайна, калі салаўя ў «сірочых» песнях пасылалі за Дунай, каб даведацца пра сваіх бацькоў, і мець нейкую сувязь з імі, то ў песнях сватання галубка параўноўвалася з нявестай, а салавей з голубам, што было звычайнай з'явай.

Такім чынам, зыходзячы з вышэйпрыведзенага аналізу, трэба сказаць, што вясельныя песні багатыя не толькі на сродкі мастацкай выразнасці, але і разнастайнай сімволікай, што яшчэ раз падкрэслівае непаўторнасць дадзеных песень.

* Запісана ад Весёлай Марыі Сяргееўны, 1940 г.н., в. Азершчына Рэчыцкага раёна.

** Запісана ад Курбацкай Ніна Уладзіміраўны, 1952 г.н., г. Гомель.

Спіс выкарыстаных крыніц

1 Захарава, В.А Палескае вяселле / В.А Захарава. – Мінск. “Універсітэцкае”, 1984. – 303с .

2 Этнаграфія Беларусі: Энцыкл. (Беларус. Савецкая энцыклапедыя) – Мінск: БелСэ, 1989. – 254 с.

УДК 398.3(476.2-37)

А. И. Степанцова

Науч. рук. – С. А. Вергеенко, канд. филол. наук

**ТРАДИЦИИ ПРАЗДНОВАНИЯ «СВЯТОК» В
Д. КОРОТЬКИ КОРМЯНСКОГО РАЙОНА**

Данная статья посвящена анализу некоторых локальных особенностей празднования Святков в д. Коротьки Кормянского района. Отмечается сосуществование языческих и христианских представлений в таких обрядовых действиях, как подготовка ритуальной еды (кутьи), карнавальном шествии, разного рода запретах. Особое внимание уделяется одному из традиционных элементов святочных вечеров – гаданиям. В научный оборот вводятся новые оригинальные материалы, записанные автором статьи от своей бабушки, Ходонович Анастасии Григорьевны.

Фольклор как сокровищница народной мудрости запечатлел, сохранил и донес до нашего времени традиционно-исторические, морально-этические и психологические нормы жизни наших предков. Собираемый в полевых экспедициях фольклорно-этнографический материал помогает более полно познакомиться с поверьями, обрядами, обычаями, которые были неотъемлемой частью жизни наших предков и до нашего времени сохраняются не только в пассивной памяти наших бабушек, но и активно бытуют (если не целиком, то фрагментарно) в повседневной жизни.

Одними из наиболее популярных и любимых праздников являются новогодние, которые в народной традиции представляют собой комплекс празднований, связанных с началом нового календарного года как по новому, так и по старому стилю.